

Instytut Legislacji i Prac Parlamentarnych

Naczelnej Rady Adwokackiej

ul. Świętojerska 16, 00-202 Warszawa

tel. 22 505 25 02, fax 22 505 08

e-mail: nra@nra.pl www.nra.pl

NRA.13-1.6.2024

OPINIA NACZELNEJ RADY ADWOKACKIEJ

z dnia 14 listopada 2024 r.

do rządowego projektu ustawy o rejestrowanych związkach partnerskich (UD87) oraz projektu ustawy wprowadzającej ustawę o rejestrowanych związkach partnerskich (UD88) opublikowanego na stronie internetowej Rządowego Centrum Legislacji w dniu 18 października 2024 r.

W dniu 18 października 2024 r. na stronie internetowej Rządowego Centrum Legislacji opublikowane zostały dwa projekty ustaw wnioskowanych przez Ministra ds. Równości, tj. projekt ustawy o rejestrowanych związkach partnerskich (UD87, dalej: ustawa o związkach) oraz projekt ustawy wprowadzającej ustawę o rejestrowanych związkach partnerskich (UD88, dalej: ustawa wprowadzająca). Ustawa o związkach określa zasady, na podstawie których dochodzi do zawarcia rejestrowanego związku partnerskiego, zwanego dalej „związkiem partnerskim”, jego rozwiązania lub ustania z innej przyczyny, prawa i obowiązki osób w związku partnerskim, a także stosunki majątkowe między tymi osobami (art. 1).

Ustawa wprowadzająca zawiera przepisy zmieniające 245 ustaw, w ramach których uwzględnia się osobę pozostającą w rejestrowanym związku partnerskim jako uprawnioną do szeregu świadczeń, praw i obowiązków, analogicznych do tych, przysługujących małżonkom. Zmiany te obejmują m.in. dostęp do świadczeń emerytalnych, rentowych, ubezpieczenia zdrowotnego, dziedziczenia, możliwości wspólnego rozliczania podatków, praw socjalnych związanych z opieką nad dziećmi.

Zważywszy na ustawowy obowiązek adwokatury współdziałania w ochronie praw i wolności obywatelskich oraz kształtowaniu i stosowaniu prawa (art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze, tekst jedn. Dz. U. 1982 Nr 16 poz. 124), niniejsza opinia dotyczy obu projektów, w ujęciu problemowym.

WNIOSKI OPINII

1. Projektowane rozwiązania wprowadzają do polskiego porządku prawnego nową instytucję związku partnerskiego, która będzie mogła przynajmniej w części zabezpieczyć prawa osób pozostających w związkach jedнопłciowych (zwłaszcza co do zrównania ich praw podatkowych, socjalnych, spadkowych), zaś w odniesieniu do par różnopłciowych stworzy możliwość wyboru innej niż małżeństwo formuły uregulowania związku. Odnotować z aprobatą należy, że projektowane rozwiązania umożliwią formalne uregulowanie związku osobom z niepełnosprawnością psychiczną lub intelektualną, które nie mają możliwości wstąpienia w związek małżeński ze względu na treść art. 12 k.r.i.o.¹.
2. Projekt przewiduje wprowadzenie instytucji związków partnerskich, zawieranych i rozwiązywanych przed kierownikiem Urzędu Stanu Cywilnego, w sposób mniej złożony niż związek małżeński, zaś ich zawarcie wiązałoby się dla osób wchodzących w związek partnerski z uzyskaniem podstawowych gwarancji zabezpieczających funkcjonowanie wspólnego gospodarstwa domowego.
3. Zaproponowane rozwiązania odpowiadają na problem dyskryminacji par jedнопłciowych w zakresie szeregu obszarów prawa, jednakże nie realizują w pełni zasady równego traktowania wskazanej w art. 32 ust 1 Konstytucji RP. Projektowane rozwiązania mają charakter niepełny w zakresie zrównania praw par różnopłciowych i jedнопłciowych w odniesieniu do możliwości adopcji zewnętrznej bądź przysposobienia wewnętrznego.
4. Chociaż sposób projektowanych regulacji co do zawarcia i rozwiązania związku partnerskiego nie budzi zasadniczych wątpliwości, to w ocenie opiniujących projekt w niedostateczny sposób równoważy możliwość jednostronnego rozwiązania związku partnerskiego z ochroną praw drugiej osoby w związku partnerskim - w zakresie, w jakim projekt nie reguluje, czy i jakie roszczenia mogą przysługiwać drugiej osobie w związku partnerskim, gdy wystąpią uzasadnione wątpliwości co do prawidłowości złożenia oświadczenia woli o rozwiązaniu związku partnerskiego, w tym zwłaszcza wad oświadczenia woli. Wątpliwości budzi także brak określenia trybu rozwiązania związku partnerskiego w sytuacji, kiedy doręczenie oświadczenia o rozwiązaniu związku partnerskiego drugiej osobie w związku partnerskim jest obiektywnie niemożliwe (np. wobec bezskuteczności doręczenia przez komornika).
5. Sposób ukształtowania relacji majątkowych w projekcie ustawy o związkach ocenić należy jako neutralny i nie wpływający w sposób różnicujący na prawa i obowiązki majątkowe osób w związkach partnerskich i małżeńskich.
6. Wobec wykształcenia się tych dwóch linii orzeczniczych definiujących pojęcie niedostatku jako okoliczności aktualizującej obowiązek alimentacyjny, zasadne byłoby

¹ Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz.U. 1964 Nr 9, poz. 59, t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 2809.

doprecyzowanie w projekcie definicji stanu niedostatku, jako kryterium uprawniającego do alimentów po ustaniu związku partnerskiego.

7. Rozwiązanie dotyczące sprzeciwu w art. 22 projektu - „chyba, że sprzeciwi się temu, którekolwiek z rodziców wykonujących władzę rodzicielską nad tym dzieckiem” – powinno zostać uzupełnione o obowiązek nałożony na rodziców polegający na wysłuchaniu i uwzględnieniu w miarę możliwości rozsądnych życzeń dziecka.

UZASADNIENIE

1. Zawarcie i rozwiązanie związku partnerskiego

1.1. Projektowane rozwiązanie

- 1.1.1. Projektowana w art. 2 ustawy procedura zawarcia związku partnerskiego, obejmująca złożenie zgodnych oświadczeń przed kierownikiem Urzędu Stanu Cywilnego jest uzasadniona ze względu na skutki dla stanu cywilnego osób zawierających związek.
- 1.1.2. Z kolei projektowana w art. 30 ust 1 pkt 2 procedura rozwiązania związku partnerskiego, obejmująca możliwość jednostronnego złożenia oświadczenia woli o rozwiązaniu związku partnerskiego przed kierownikiem stanu cywilnego, które to oświadczenie skutkowałoby następnie rozwiązaniem związku partnerskiego w terminie 30 dni od dnia, w którym doręczono drugiej osobie w związku partnerskim, chociaż co do zasady jest w pełni uzasadniona, jako prosta i nieskomplikowana, może w praktyce skutkować problemami zwłaszcza, w zakresie stosowania przepisów o doręczeniach². Przede wszystkim wydaje się, że nie przewidziano skutecznej możliwości rozwiązania związku partnerskiego w sytuacji, w której doręczenie odpisu informacji o rozwiązaniu związku partnerskiego następuje za pośrednictwem komornika, zgodnie z odpowiednio stosowanym art. 139¹ § 2 i 3 k.p.c.³. W razie bezskuteczności doręczenia przez komornika rozwiązanie związku partnerskiego będzie niemożliwe, wobec braku możliwości wniesienia odrębnego powództwa o rozwiązanie związku partnerskiego do sądu.
- 1.1.3. Trudna do zaakceptowania byłaby sytuacja, w której związek partnerski nie mógłby się rozwiązać w ogóle w związku z brakiem możliwości dokonania

² opiniujący zwracają uwagę na błędy redakcyjne w projektowanym art. 91h – 91k ustawy o aktach stanu cywilnego (art. 182 pkt 26 ustawy wprowadzającej) polegające na błędnym odnoszeniu się do art. 31 ust 1 pkt 1 i 2 ustawy o związkach zamiast do art. 30 ust 1 pkt 1 i 2.

³ Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. 1964 Nr 43, poz. 296, t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1568.

doręczenia. Z tego punktu widzenia uzasadnione byłoby rozważenie, a w dalszej kolejności także wprowadzenia zastępczego powództwa do sądu, które pozwoliłoby na rozwiązanie związku partnerskiego orzeczeniem sądu w przypadkach, w których skuteczne doręczenie oświadczenia drugiej osobie w związku partnerskim nie jest możliwe.

- 1.1.4. Dodatkowo warto odnotować, że o ile w przypadku rozwiązań alimentacyjnych, projektodawca wyraźnie wskazał w uzasadnieniu projektu na potrzebę ochrony drugiej strony związku, o tyle potrzeba ta nie znalazła odzwierciedlenia w samych przepisach dotyczących rozwiązywania związku partnerskiego. W ocenie opiniujących może doprowadzić to do występujących incydentalnie, ale istotnych i poważnych problemów praktycznych związanych z możliwością zakwestionowania przez drugą osobę w związku partnerskim ważności i skuteczności oświadczenia woli o rozwiązaniu związku partnerskiego złożonego przez jej osobę partnerską. Prawdopodobnie zastosowanie znajdzie wówczas tzw. powództwo o ustalenie z art. 189 k.p.c., jednak wydaje się, że kwestia ta, z uwagi na jej doniosłość, winna zostać wyraźnie uregulowana w samej ustawie.

2. Stosunki majątkowe między partnerami

2.1. Projektowane rozwiązanie

- 2.1.1. Zgodnie z art. 9 ust 1 i 2 projektowanej ustawy każda z osób w związku partnerskim zachowuje zarówno majątek nabyty przed zawarciem związku partnerskiego, jak i majątek nabyty później (rozdzielność majątkowa), a także samodzielnie zarządza swoim majątkiem. Jednocześnie ustawa przyznaje możliwość działania w sprawach zwykłego zarządu majątkiem w sytuacji tzw. przemijającej przeszkody. Ustawa umożliwia osobom pozostającym w związku partnerskim zmianę relacji majątkowej na wspólność majątkową partnerską albo rozdzielność majątkową z wyrównaniem dorobków. Art 12 ust 1 projektu wymienia prawa majątkowe, których wspólność majątkowa partnerska nie może obejmować. W zakresie nieuregulowanym w ustawie do wspólności majątkowej partnerskiej stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w zakresie zarządu majątkiem wspólnym, współposiadania rzeczy wchodzących w skład majątku wspólnego i korzystania z nich, zakazu żądania podziału majątku w trakcie trwania wspólności, czynności na które wymagana jest zgoda obu osób pozostających w związku partnerskim, ochrony osób trzecich, pozbawienia zarządu i odpowiedzialności za zaciągnięte zobowiązania oraz odpowiedzialności wobec osób trzecich, a także, po ustaniu wspólności majątkowej partnerskiej w zakresie możliwości ustalenia nierównych udziałów oraz rozliczenia nakładów i wydatków z majątku wspólnego na osobiste i z

majątków osobistych na wspólny (odpowiednio art. 34¹–42, art. 43 ust. 2 i 3 oraz art. 44-46 k.r.i.o.).

Z ważnych powodów każda z osób w związku partnerskim może żądać ustanowienia rozdzielności majątkowej przez sąd (art. 20). Rozdzielność powstaje także z mocy prawa w razie utraty zdolności do czynności prawnych lub ogłoszenia upadłości jednej z osób w związku partnerskim (art. 21).

- 2.1.2. W uzasadnieniu projektu, jego autorzy wskazują, że w momencie zawarcia związku partnerskiego pomiędzy osobami go zawierającymi powstaje ustrój rozdzielności majątkowej, który mocą umowy w formie aktu notarialnego, zawartej przed lub po zawarciu związku może być zmieniony na ustrój wspólności majątkowej partnerskiej bądź ustrój rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków. Autorzy projektu nie uzasadniają wyboru takiej formy uregulowania relacji majątkowych pomiędzy osobami w związku partnerskim. Domniemywać można, że intencją było odróżnienie od relacji majątkowych powstających z chwilą zawarcia związku małżeńskiego. Taki sposób ukształtowania relacji majątkowych ocenić należy jako neutralny i nie wpływający w sposób różnicujący na prawa i obowiązki majątkowe osób w związkach partnerskich i małżeńskich.
- 2.1.3. Należy zwrócić uwagę na pewną niekonsekwencję projektodawcy, który w art. 12 ust. 1 ustawy wskazuje majątek niepodlegający włączeniu do wspólności majątkowej partnerskiej w sposób niemalże analogiczny jak w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym w zakresie wyłączeń ze wspólności majątkowej małżeńskiej (majątek osobisty), jednakże wyłączeniem nie obejmuje praw autorskich i praw pokrewnych, praw własności przemysłowej oraz innych praw twórcy (art. 33 pkt 9 k.r.i.o.), a jednocześnie w art. 14 ustawy wskazuje, że z chwilą zawarcia małżeństwa przez osoby pozostające ze sobą w związku partnerskim ustanowiona między nimi wspólność majątkowa ulega przekształceniu we wspólność majątkową małżeńską, o której mowa w art. 31 § 1 k.r.i.o., na zasadach określonych w art. 31 § 3 k.r.i.o.⁴. Wprawdzie małżonkowie mają prawo rozszerzyć wspólność majątkową małżeńską na niektóre prawa majątkowe stanowiące ich majątki osobiste, jednak czynność ta jest wynikiem decyzji co do włączenia konkretnych składników majątków osobistych do wspólności majątkowej małżeńskiej poprzez zawarcie stosownej umowy w formie aktu notarialnego. Powstaje zatem wątpliwość co do tego, czy w sytuacji przekształcenia wspólności majątkowej partnerskiej w małżeńską nie będzie konieczne podjęcie dodatkowych czynności mających na celu rozstrzygnięcie statusu ww. praw oraz w jakim trybie czynności te miałyby być podejmowane. Zwraca także uwagę niewyjaśnione co do przyczyn takiej decyzji wyłączenie

⁴ opiniujący zwracają uwagę, że art. 31 k.r.i.o. nie posiada jednostki redakcyjnej w postaci § 3.

zasady surogacji w art. 12 ust 1 ustawy, przy jednoczesnym jej uwzględnieniu przy obliczaniu dorobków.

- 2.1.4. Odnotować należy także, że zgodnie z art. 33 ustawy o związkach osoba, która pozostawała w związku partnerskim, a po ustaniu tego związku znajduje się w niedostatku, może żądać od osoby, z którą pozostawała w związku, dostarczania środków utrzymania w zakresie odpowiadającym usprawiedliwionym potrzebom uprawnionego oraz możliwościom zarobkowym i majątkowym zobowiązanego. Rozwiązanie to daje ograniczoną czasowo (maksymalnie na rok) ochronę finansową osobie, która po ustaniu związku partnerskiego nie jest w stanie zapewnić sobie minimum godziwej egzystencji. Ochrona ta jednak ograniczona jest do "stanu niedostatku", który w orzecznictwie definiowany jest węższej - jako kłopoty z zaspokojeniem przynajmniej części swoich usprawiedliwionych i koniecznych potrzeb życiowych, minimum egzystencjalne⁵ bądź szerzej - jako niemożność czynienia wydatków pozwalających na normalne życie na godziwym poziomie, adekwatnym do zindywidualizowanych potrzeb materialnych i niematerialnych określonej osoby⁶. Wobec wykształcenia się tych dwóch linii orzeczniczych zasadne byłoby doprecyzowanie w projekcie definicji stanu niedostatku, aby przeciąć ewentualne spekulacje co do zakresu obowiązku alimentacyjnego.

3. Uczestnictwo w sprawowaniu pieczy

3.1. Projektowanie rozwiązanie

- 3.1.1. Zgodnie z art. 22 ust. 1 projektu osoba w związku partnerskim jest uprawniona do uczestniczenia w sprawowaniu bieżącej pieczy nad wspólnie z nim przebywającym dzieckiem pozostającym pod władzą rodzicielską drugiej z osób w związku partnerskim i jego wychowaniu, w tym podejmowania decyzji w sprawach życia codziennego, chyba, że sprzeciwi się temu, którekolwiek z rodziców wykonujących władzę rodzicielską nad tym dzieckiem.
- 3.1.2. Zaproponowane rozwiązanie ma stanowić ułatwienie dla osób w związku partnerskim, aby osoba nie będąca rodzicem dziecka mogła podejmować pewne decyzje w sprawach bieżących życia codziennego dziecka i by uczestniczyła w jego wychowaniu, ale wyłącznie gdy nie sprzeciwi się temu żaden z rodziców, którym przysługuje władza rodzicielska. Rozwiązanie to określane mianem „małej pieczy” nie przekazuje władzy rodzicielskiej. W polskim porządku prawnym nie ma możliwości podziału władzy rodzicielskiej na więcej niż dwie osoby, które są wpisane w akcie urodzenia dziecka.

⁵ wyrok Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 3 marca 1999 r., III CKN 826/98.

⁶ wyrok Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 5 maja 1998 r., I CKN 95/98.

- 3.1.3. Projekt zakłada, że osoba, nie będąca rodzicem, nie będzie mogła współdecydować w istotnych sprawach dziecka, bowiem ten zakres decyzji jest zastrzeżony wyłącznie do współdecydowania przez rodziców dziecka posiadających władzę rodzicielską.
- 3.1.4. Zgodnie z projektowanym rozwiązaniem rodzice będą posiadać prawo sprzeciwu, przy czym z treści proponowanego projektu nie wynika ani obowiązek uwzględnienia rozsądnych życzeń dziecka, ani żaden wymóg co do formy tego sprzeciwu, ani wymóg wskazania decyzji z życia codziennego, której dotyczy sprzeciw. Takie rozwiązanie nie wyklucza wyrażenia sprzeciwu np. w formie wiadomości tekstowej sms. Nie jest wykluczone też wyrażenie sprzeciwu co do wszystkich decyzji w sprawach życia codziennego dziecka. Rodzic może skutecznie uniemożliwić realizację „małej pieczy”, dlatego korzystanie z tego rozwiązania powinno być co najmniej poprzedzone obowiązkiem wysłuchania i uwzględnienia w miarę możliwości rozsądnych życzeń dziecka.
- 3.1.5. Warto zwrócić uwagę, że sprzeciw z projektu w art. 22 ust. 1 może być też wyrażony przez rodzica, któremu sąd wcześniej ograniczył władzę rodzicielską. Omawiany sprzeciw będzie zgodnie z projektowanym rozwiązaniem przysługiwał rodzicowi niezależnie o tego czy ograniczenie władzy rodzicielskiej nastąpiło w wyroku rozwodowym na podstawie art. 58 § 1a k.r.i.o., czy też przy wystąpieniu przesłanki zagrożenia dobra dziecka na podstawie art. 109 k.r.i.o.
- 3.1.6. Sprzeciw rodzica, który nie kieruje się dobrem dziecka oraz poszanowaniem jego godności i praw, może skutkować postępowaniem sądowym w oparciu o przepisy art. 107 k.r.i.o. i 109 k.r.i.o. Brak porozumienia rodziców w zakresie proponowanego sprzeciwu co do uczestniczenia w sprawowaniu pieczy może też wiązać się z sięgnięciem po sądową kontrolę na podstawie art. 97 § 2 k.r.i.o. W literaturze wyróżnia się wprawdzie szeroką interpretację spraw istotnych, kiedy kwalifikowanie sprawy do rozstrzygnięcia ma miejsce nie tylko poprzez kryteria obiektywne (ocenę sądu), ale również poprzez kryteria subiektywne (ocena wnioskodawcy)⁷, jednak przyjęcie takiej szerokiej interpretacji pojęcia spraw istotnych jest problematyczne, bowiem otwierałoby drogę dla rodziców posiadających ograniczoną władzę rodzicielską do spraw istotnych, by sprzeciwiali się przed sądem w zasadzie każdej czynności drugiego rodzica, która ze względu na konflikt stawałaby się taką sprawą⁸. W sytuacji kiedy sprawy istotne nie mieszczą się w ramach projektowanej instytucji „małej pieczy”, to sięgnięcie po

⁷ Jerzy Słyk, Rozstrzyganie o istotnych sprawach dziecka w przypadku braku porozumienia rodziców (art. 97 § 2 k.r.o.), Prawo w działaniu sprawy cywilne 14/2023, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, s. 80, <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/08/Rozstrzyganie-o-istotnych-sprawach-dziecka-w-przypadku-braku-porozumienia-rodzic%C3%B3w-art-97-par.-2-kro.pdf>.

⁸ Jerzy Słyk, Rozstrzyganie ...s. 83.

przepis art. 97 § 2 k.r.o. może zostać oceniony przez sądy, jako pozostający poza zakresem spraw podlegających rozstrzygnięciu w oparciu o ten przepis.

- 3.1.7. Proponowane rozwiązania w zakresie pieczy nie są zgodnie z naczelną zasadą ochrony dobra dziecka z uwagi na pominięcie obowiązku wysłuchania i uwzględnienia jego rozsądnych życzeń. Art. 95 § 4 k.r.i.o. stanowi, że rodzice przed powzięciem decyzji w ważniejszych sprawach dotyczących osoby lub majątku dziecka powinni je wysłuchać, jeżeli rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości dziecka na to pozwala, oraz uwzględnić w miarę możliwości jego rozsądne życzenia. Z uwagi na to, że przepis art. 95 § 4 k.r.i.o. odnosi się do decyzji w ważniejszych sprawach, przy czym zakresowo jest to pojęcie tożsame z pojęciem istotnych spraw dziecka, to można podnosić obawy co do braku obowiązku wysłuchania dziecka w przypadku proponowanego rozwiązania sprzeciwu co do uczestniczenia w sprawowaniu pieczy, jako nie dotyczącego spraw ważniejszych/istotnych, a spraw z życia codziennego.
- 3.1.8. Zarówno proponowana instytucja „małej pieczy”, jak i proponowane rozwiązanie dotyczące sprzeciwu rodzica wobec uczestniczenia osoby partnerskiej w sprawowaniu pieczy, są objęte pojęciem prawa unijnego „odpowiedzialności rodzicielskiej”. W prawie europejskim „piecza nad dzieckiem” jest zdefiniowana w sposób autonomiczny w rozporządzeniu Bruksela II ter⁹. Przepisy europejskie przewidują przysługiwanie pieczy nad dzieckiem kilku osobom i kładą nacisk na wysłuchanie dziecka i nadanie poglądom dziecka należytej wagi stosownie do wieku i dojrzałości dziecka.
- 3.1.9. Fakt, że dziecko jest bardzo małe lub znajduje się w trudnej sytuacji (np. jest niepełnosprawne, należy do grupy mniejszościowej, jest migrantem itp.), nie pozbawia go prawa do wyrażenia swoich poglądów¹⁰. Prawo dziecka do bycia wysłuchanym powinno być uszanowane we wszystkich sprawach, które go dotyczą. Decyzja o wysłuchaniu dziecka nie powinna być oparta wyłącznie na jego wieku. Wręcz przeciwnie, należy udzielić dziecku wszelkich niezbędnych informacji na temat tego, jak korzystać z prawa do bycia wysłuchanym¹¹. Obowiązek wysłuchania i uwzględnienia rozsądnych życzeń dziecka nie oznacza

⁹ [1] ROZPORZĄDZENIE RADY (UE) 2019/1111 z dnia 25 czerwca 2019 r. w sprawie jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej oraz w sprawie uprowadzenia dziecka za granicę (wersja przekształcona).

¹⁰ Komitet Praw Dziecka, Komentarz ogólny nr 14 (2013) w sprawie prawa dziecka do uwzględniania przede wszystkim jego dobra (art. 3 pkt 1), pkt 54, 29 maja 2013 r., CRC/C/GC/14, dostępny pod adresem: <https://www.refworld.org/docid/51a84b5e4.html>.

¹¹ Komitet Praw Dziecka, Komentarz ogólny nr 12 (2009): Prawo dziecka do bycia wysłuchanym, 20 lipca 2009 r., CRC/C/GC/12, dostępny pod adresem: <https://www.refworld.org/docid/4ae562c52.html>.

związania wolą dziecka, ponieważ decyzje winny być podejmowane z uwzględnieniem dobra dziecka.

4. PRZEPISY PRAWA KRAJOWEGO I MIĘDZYNARODOWEGO I ORZECZNICTWO SĄDÓW I TRYBUNAŁÓW

4.1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

4.1.1. Zgodnie z art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej wszyscy są wobec prawa równi, mając prawo do równego traktowania przez władze publiczne. Konstytucja zakazuje dyskryminacji w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny. Dyskryminacją jest nieuzasadnione różnicowanie osób w oparciu o ich obiektywne cechy¹². Cechami takimi mogą być m.in.: płeć, wiek, pochodzenie społeczne czy preferencje seksualne. Stanowi ona przejaw kwalifikowanej nierówności, gdyż godzi w wartości konstytucyjnie chronione. Zakaz dyskryminacji ma charakter uniwersalny. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym oraz gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny. Naruszenie zakazu dyskryminacji przejawia się zarówno przez pogorszenie sytuacji prawnej określonej grupy podmiotów (dyskryminacja sensu stricto), jak również polepszenie sytuacji danej klasy podmiotów, czyli uprzywilejowanie ich w stosunku do podmiotów podobnych¹³. Dyskryminacja może mieć charakter bezpośredni, gdy wynika wprost z przepisów prawa lub aktów jego stosowania, bądź pośredni, gdy pozornie neutralne kryterium powoduje zróżnicowanie sytuacji jednostki. Katalog przyczyn dyskryminacji wskazany w art. 32 ust. 2 Konstytucji nie jest zamknięty. Dyskryminacja może dotyczyć też cech, które nie mają obiektywnego charakteru, ale są chronione przez prawo.

4.1.2. W uzasadnieniu ustawy projektodawcy wskazują, że rejestrowany związek partnerski oparty ma być na zasadzie równości i niedyskryminacji, zapewniając wszystkim osobom, niezależnie od płci możliwość realizacji ich potrzeb i pragnień życiowych. Ustawa wprowadzająca realizuje to założenie poprzez propozycje zmian 245 ustaw, które obejmą m.in. umożliwienie osobom w związku partnerskim dziedziczenia po sobie na mocy ustawy, co wiąże się również ze zwolnieniem z podatku od spadków i darowizn oraz czynności cywilnoprawnych, rozszerzenie definicji osoby bliskiej, co umożliwi dostęp do informacji medycznych oraz możliwość podejmowania decyzji w sprawach zdrowotnych, wspólne rozliczanie podatkowe, objęcie osoby w związku partnerskim ubezpieczeniem zdrowotnym, umożliwienie reprezentowanie siebie nawzajem w

¹² wyrok TK z dnia 5 lipca 2011 r., sygn. akt P 14/10.

¹³ L. Garlicki, uwaga 17 do art. 32, [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, red. L. Garlicki, Warszawa 1999-2007, s. 17.

sprawach urzędowych i sądowych, a także uzyskanie świadczeń z zabezpieczenia społecznego.

- 4.1.3. Analizując projekt ustawy przez pryzmat art. 32 Konstytucji RP wskazać należy, że zaproponowane rozwiązania eliminują problem dyskryminacji par jedнопłciowych w szeregu obszarów prawa, jednakże nie realizują w pełni zasady równego traktowania wskazanej w ust. 1 art. 32. Konstytucja RP nie stanowi przeszkody do ustawowego zalegalizowania "małżeństw o innej podmiotowej strukturze" niż to, które określone jest w art. 18 Konstytucji, bowiem z przepisu tego nie wynika "żaden zakaz przyznawania prawnej ochrony związkom konkurencyjnym czy alternatywnym, zarówno na poziomie konstytucyjnym, jak i tym bardziej na poziomie ustaw zwykłych"¹⁴.

4.2. Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności

- 4.2.1. Omawiany projekt dotyczy kwestii nieodłącznie związanej ze stosowaniem Konwencji, w tym zwłaszcza w kontekście wyroków wydanych przez Europejski Trybunał Praw Człowieka przeciwko Polsce (przede wszystkim wyrok z 12 grudnia 2023 r. w sprawie Przybyszewska i inni przeciwko Polsce), w których to wyrokach ETPC wskazywał na pilną potrzebę wprowadzenia w Polsce ram prawnych dla uznania i ochrony relacji osób żyjących w związkach jedнопłciowych.
- 4.2.2. ETPC wskazywał w stosunku do Polski (a wcześniej także w stosunku do innych Państw-Stron Konwencji), że brak jakiegokolwiek uznania i zarejestrowania związków jedнопłciowych prowadzi do naruszenia art. 8 Konwencji, który to zapewnia każdemu "prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego". Dodatkowo projekt jest także istotny w kontekście art. 14 EKPC, który z kolei stanowi, że korzystanie z praw i wolności wymienionych w Konwencji powinno być zapewnione bez dyskryminacji z jakichkolwiek przyczyn (otwarty katalog przesłanek dyskryminacji).
- 4.2.3. Dla ustalenia, czy dane działanie państwa narusza zakaz dyskryminacji konieczne jest przeprowadzenie testu. W pierwszej kolejności należy ustalić, czy doszło do odmiennego traktowania osób w zbliżonej sytuacji. Po drugie, należy przeprowadzić test proporcjonalności i sprawdzić, czy takie odmienne traktowanie jest obiektywnie uzasadnione, a w szczególności, czy służy ono realizacji uprawnionego celu oraz czy zastosowane środki są do niego proporcjonalne. Trybunał uznał zresztą cel ochrony "tradycyjnej" rodziny za

¹⁴ E. Łętowska, J. Woleński, Instytucjonalizacja związków partnerskich, s. 23 i n., por. A. Jezusek, Możliwość instytucjonalizacji związku osób, s. 68 i n.; J. Pawliczak, Zarejestrowany związek partnerski, s. 350 i n.

“raczej abstrakcyjny”¹⁵ i uzasadniony tylko w wyjątkowych okolicznościach¹⁶. W sprawie Bayev i Inni przeciwko Rosji, Trybunał uznał, że nie ma powodu, aby uznać, że utrzymanie wartości rodzinnych jako fundamentu społeczeństwa jest niezgodne z uznaniem społecznej akceptacji homoseksualizmu, zwłaszcza w świetle rosnącej ogólnej tendencji do włączenia związków między parami tej samej płci w zakres pojęcia “życie rodzinne” (§ 67). Niedozwolone jest odmienne traktowanie wyłącznie ze względu na kwestie związane z orientacją seksualną¹⁷, a margines uznania dla państwa jest w tym zakresie bardzo wąski¹⁸.

- 4.2.4. W ocenie opiniujących wprowadzenie rozwiązań objętych projektem przyczyni się do wykonania przez Polskę wyroku w sprawie Przybyszewska i inni przeciwko Polsce.

5. PODSUMOWANIE

- 5.1. W świetle poczynionych powyżej uwag opiniujący przedstawiają wnioski wyrażone w początkowej części opinii.

Autorzy opinii:

adw. Grzegorz Kukowka

adw. Magdalena Pająk

adw. Maria Sankowska-Borman

adwokat Dorota Kulińska

Dyrektor

Instytutu Legislacji

I Prac Parlamentarnych

Naczelnej Rady Adwokackiej

Dyrektor
Instytutu Legislacji i Prac Parlamentarnych
przy Naczelnej Rady Adwokackiej

adw. Dorota Kulińska

¹⁵ wyrok Wielkiej Izby EPTC w sprawie X i inni przeciwko Austrii, 2013, § 139.

¹⁶ wyrok ETPC w sprawie Taddeucci i McCall przeciwko Włochom, 2016, § 93.

¹⁷ wyrok Wielkiej Izby ETPC w sprawie E.B. przeciwko Francji, 2008, §93, §96.

¹⁸ wyrok ETPC w sprawie Kozak przeciwko Polsce, 2010, § 92.

